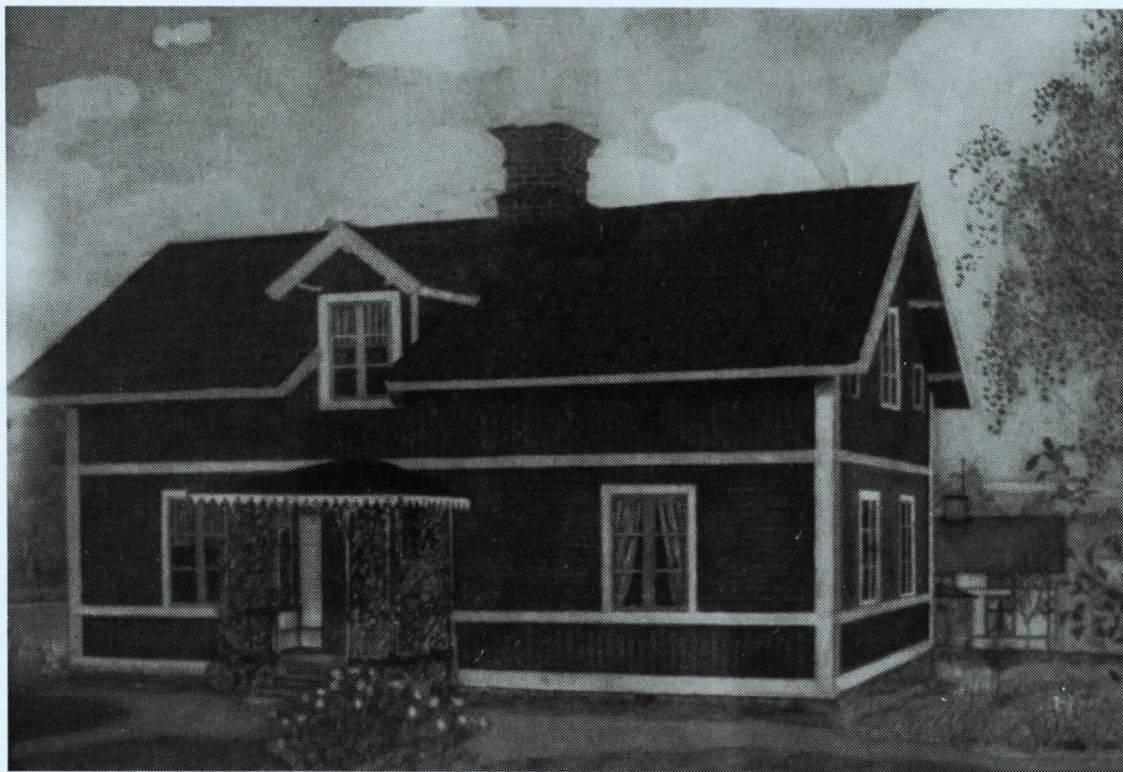

JAKOBSBERG i Västerås

**Från vildmark till
välordnad stadsdel**

Innehållsförteckning

Förord	3
Gryning, vildmark, människor och Vadhby	4
Bostadsförhållanden i Sverige och i Västerås mot slutet av 1800-talet	5
Bostadsföreningen Ålderdomsstödet	6
Initiativtagare till bostadsföreningen	8
Vallby - Marielund - Jakobsberg	8
Bostadsföreningen köper Jakobsberg	9
S:t Ilians socken och församling	11
Tomtindelning - stadsplanering	12
Jakobsbergsområdets utveckling	14
Några glimtar från äldre tid, en Jakobsbergsbo berättar	21
Lustigkulla - en grannförening	22
Källförteckning	22

Förord

När styrelsen för Byggnadsföreningen Jakobsberg inför sitt 100-årsjubileum diskuterade frågan om att framställa en minnesskrift ansågs att den skulle utformas som en berättelse om hela områdets utveckling från vildmark till modernt bostadsområde. Detta borde vara intressant för en vidare krets än om endast föreningens historia skrevs. Det är vår förhoppning att föreliggande skrift i någon mån uppfyller detta krav.

Vid genomläsningen av alla protokoll och handlingar som finns bevarade känns det till slut som en resa genom det sekel som gått och man befinner sig bland trägna och rakryggade människor. De hade ett gemensamt mål i sikte att tillsammans skapa så goda bostadsförhållanden för sina familjer som det var möjligt. Det var på den tiden mycket svårt att få tag i en bra bostad till rimligt pris.

Föreningens och den egna ekonomin var ofta knapp och Jakobsbergsområdet var en ganska obanad vildmark att brottas med. Det var perioder med svåra tider, med världskrig och med arbetslöshet. Men det fanns ju även bra perioder då många hus byggdes.

Stora personliga insatser har gjorts, ibland med namn bakom, ibland utan namn. Själviskt nog går mina tankar till farfar, trädgårdsmästaren Victor Larsson, som var ordförande under två perioder med 33 års mellanrum.

Dagens västeråsare upplever Jakobsberg som ett attraktivt, högt och fint beläget bostadsområde. I början av 1900-talet bodde i området upp emot 500 personer. I dag bor ca 1 600 personer på Jakobsberg. Förhoppningen är naturligtvis att området skall få behålla sin karaktär och vara ett attraktivt område även för kommande generationer. De åtta karlar som träffades i Bergshyddan 1887 skulle inte kunna fatta vad fjärrvärme eller parabolantennor är. För vår del kan vi endast bäva för framtiden när vi för vår inre blick ser 30-våningshuset i Trumslagarskogen. Vi får hoppas på människors förnuft, så att de inte börjar gräva för huset i det som för bortåt tusen år sedan omskrivits som Gendelshögen med Deye skripan.

Bertil Larsson
Ordförande
Byggnadsföreningen Jakobsberg

Gryning, vildmark, människor och Vadhby

Alla kan föreställa sig hur våra trakter såg ut under gryningen av vår värld - ett oändligt vatten. När inlandsisen för 7-8000 år sedan smälte låg den nuvarande Västerås-trakten på botten av ett stort hav. Genom isens tryck hade landet pressats ned, men när isen smälte och trycket minskade började landet åter höja sig. I början steg landet ganska snabbt upp ur havet, kanske 10 meter på 100 år. Höjningen pågår fortfarande men nu betydligt långsammare, ca 46 cm per 100 år. För ca 4500 år sedan började det som nu är de högsta höjderna att dyka upp ur Litorinahavet. Djäkneberget och höjderna däromkring bildade små flacka öar i havet.

Allt efter det att landet höjde sig ur havet togs de nya markerna i besittning av jagande och fiskande människor.

Västerås nuvarande stadsområde låg strax efter Kristi födelse under vattenytan, men för drygt 1000 år sedan hade Mälaren bildats och praktiskt tagit fått den utbredning den har nu. Vikingarna använde då Mälaren som en vik av Östersjön för sina färder till Novgorod och vidare öster ut.

Invid den norra delen av Drottninggatan finns små urgröpningar i berget som man kallar skålgropar eller älvkvarnar. Groparna är ganska grunda och har huggits ut av bronsålderns människor. Kanske har man offrat i dem åt övernaturliga makter. Flera gravfält vid Vallby och i Trumslagarskogen vittnar om boplatser ända sedan stenåldern. De första människorna smög omkring i våra backar på Jakobsberg åtminstone för att jaga.

Två uråldriga trafikleder har korsats vid Anundshögsområdet. Den ena gick i nord-sydlig riktning på Badelundaåsen och den andra sträckte sig i öst-västlig riktning och knöt samman södra Uppland med den västliga Mälardalen.

Det var det gamla Svearikets ryktbaraste väg - Kungsvägen, som användes när kungarna red sin Eriksgata.

Genom förekomsten i terrängen av fornminnen och runstenar och genom gamla ortnamn, kan vägens sträckning bestämmas. Vägen måste passera Svartån någonstans och då kommer vi till Vallby. Namnet är en omtolkning av Vadhby - vadställe. Här har det äldsta, närmast Mälaren belägna övergångsstället över Svartån legat. Hit gick även en nordgående parallellväg på Rocklundaåsen och så uppstod en omlastnings- och handelsplats som även hade internationell anknytning. Från våra höjder på Jakobsberg kan vi med litet fantasi se transporter av kopparmalm och de ibland lysande följen som här drog fram.

Byn Vallby "villa vadhby" spårar vi i två brev från år 1312. I det ena anges Vallby tillhöra S:t Egidii (Ilian) socken i Västra Aros men i det andra brevet sägs Vallby tillhöra Skerikes församling. Detta tyder på, säger sakkunniga, att det finns en gammal samhörighet mellan Skerike och S:t Ilian. Ilian var skyddshelgon för smederna. S:t Ilians kyrka var möjligen den tidigaste domkyrkan i Västerås och en kyrka till S:t Ilians ära fanns även i Lübeck. Detta har givit bränsle till teorin om handelsleden förbi här och upp mot Bergslagen och bruken.

Västerås brändes på 1300-talet av sjörövare. Staden byggdes upp igen och kom så småningom att allt oftare spela en roll i Sveriges historiska utveckling. Här vann Engelbrekt sin första stora framgång. Bondehövdingen Erik Puke togs omhand här av marsken Karl Knutsson. Kristian I besegrades i närheten och Sturarna residerade här. Gustav Vasa bröt vid reformationsriksdagen i Västerås den svenska medeltidskyrkans makt och lät i Västerås utropa arvkungadömet för sin ätt. Staden var i förhållande till nu ett ganska litet samhälle ända fram på 1800-talet, men stod sig gott i förhållande till rikets övriga städer.

Bostadsförhållanden i Sverige och i Västerås mot slutet av 1800-talet

Om man börjar med att konstatera hur befolkningens bosättning i Sverige förändrades under 1800-talet, kan man kanske förstå varför man i slutet av århundradet började bilda föreningar med syfte att ordna bättre bostadsförhållanden för sig och sin familj. År 1800 bodde endast ca 10% av Sveriges befolkning i städerna. I de mindre städerna, till vilka Västerås får räknas vid denna tid, idkade borgarna i stor utsträckning rena landsbygdsnäringar, jordbruk och boskapskötsel.

Stockholms folkmängd stod i början på 1800-talet nästan stilla i 40 år. Först under 1850-talet blev det fullt tydligt att städerna befann sig på uppgående i förhållande till landsbygden. Så sent som 1870 utgjorde stadsbefolkningen endast 13% av landets folkmängd. Vid sekelskiftet bodde 21,5% av svenska folket i städer. Stockholm hade då 301 000 invånare, Västerås hade 11 238.

Denna omvälvande tillväxt av städerna i slutet av 1800-talet står i direkt samband med industrialiseringen. Industrin koncentrerades till de gamla städerna eller till nyanlagda tätorter. Däremot kan man knappast tala om någon massflykt från landet till städerna, ty landsbefolkningens överskott hamnade till en början i Amerika. Det var först under 1870-talet och sedan i ökad skala under 1890-talet som de svenska städerna fick ta emot en ström av folk från landsbygden.

De som flyttade till städerna fick bo i stora trista enformiga hyreskaserner med mörka slutna stengårdar. Industrialiseringen ledde till en alltför hastig tillväxt av städerna. En marknad skapades för "jobbare" som lät inrätta bostäder för arbetarna i undermåliga hus. Till och med stall eller magasinsskjul gjordes om till bostäder. Ibland bodde flera familjer i samma rum och med så dåliga hygieniska förhållanden att det var upprörande även för den tiden.

Skråväsendet känner vi sedan gammalt till som ett kvalitetsbevarande och konkurrensbegränsande system för olika hantverksyrken i städerna. Att bli mästare och medlem inom skråämbetet var inte möjligt för vem som helst. Skråna kom med tiden i händerna på ett litet antal privilegierade mästarfamiljer. Till slut var skråväsendet i

sin förstockade form så avskytt att staten måste ta i med hårdhandskarna. Skråna avskaffades i Sverige år 1846 och fullständig näringsfrihet infördes 1864. Hantverkare av olika slag kunde sedan fritt etablera sig och bli nya invånare i städerna.

I Västerås noteras att överste Henrik Falkenberg år 1872 i det ganska nybildade stadsfullmäktige framlade en motion som gav impulser åt sanitär reformverksamhet. Tyngdpunkten låg inom sundhetsväsendet. Västerås var då en trång och vattensjuk ort med latrinpölar på gårdar och gator och en olidlig stank under den varma årstiden. Dödligheten var relativt hög.

Ett citat ur VLT den 10/10 1873:

"Bostadsbristen är en både beaktansvärd och bekymmersam företeelse som på senaste tider låtit förspörja sig i allt flera städer i vårt land. Äfven här i Westerås har förlägenheten för hvarje år börjat göra sig alltmera kännbar, förnämligast genom de ökande inflyttningarna från landsbygden, ehuru dock några allvarsamare svårigheter ej yppat sig förrän nu i höst. Flera familjer, ej blott af den egentliga medellösa klassen utan äfven af arbetare och handwerkare, hafva wid nu senaste flyttning endast genom fattigvårdsstyrelsens benägna medverkan kunnat förskaffa sig tak öfver hufvudet".

Tidningen påpekar att det framför allt är det pågående järnvägsbygget som drar arbetare till staden och hoppas att behjärtade och penningstarka personer skall bygga arbetarbostäder. Femton år senare låter det litet bättre.

Citat ur VLT den 14/2 1888:

"Byggnadsverksamheten härstädes, som i allmänhet plägar vara föga liflig, var dock i fjol jemförelsevis ganska betydande och torde sannolikt äfven i år komma att i ungefär samma skala fortgå. Särskildt har bebyggandet af stadens utkanter börjat taga rask fart, och den ovanligt stora ökningen af folkmängden sistl. år med omkring 360 personer visar hvad betydelse denna byggnadsverksamhet har för stadens framåtående".

Västerås fick sin första moderna industri då ett bolag, Westerås Mekaniska Werkstad, bildades år 1874. Bolagets huvudsakliga ändamål skulle vara att tillverka slätter- och skördemaskiner. Oscar Fredrik Wijkman blev bolagets disponent. Han kom att kallas "Gud fader" och blev en osedvanligt samhällsnyttig medborgare. Bolaget inköptes sedermera år 1898 av ASEA.

En ny stadsplan för Västerås antogs år 1878. De angivna skälen var "staden sig jämt ökande folkmängd" och att "större håg under senare tider visat sig för bebyggande av områden utom stadsplanen, i synnerhet närmast väster därom, varest läget vore högre och friskare samt grunden bättre än inom stadsplanen".

Folkmängdens ökning i Västerås från 1870 till sekelskiftet framgår av följande siffror:

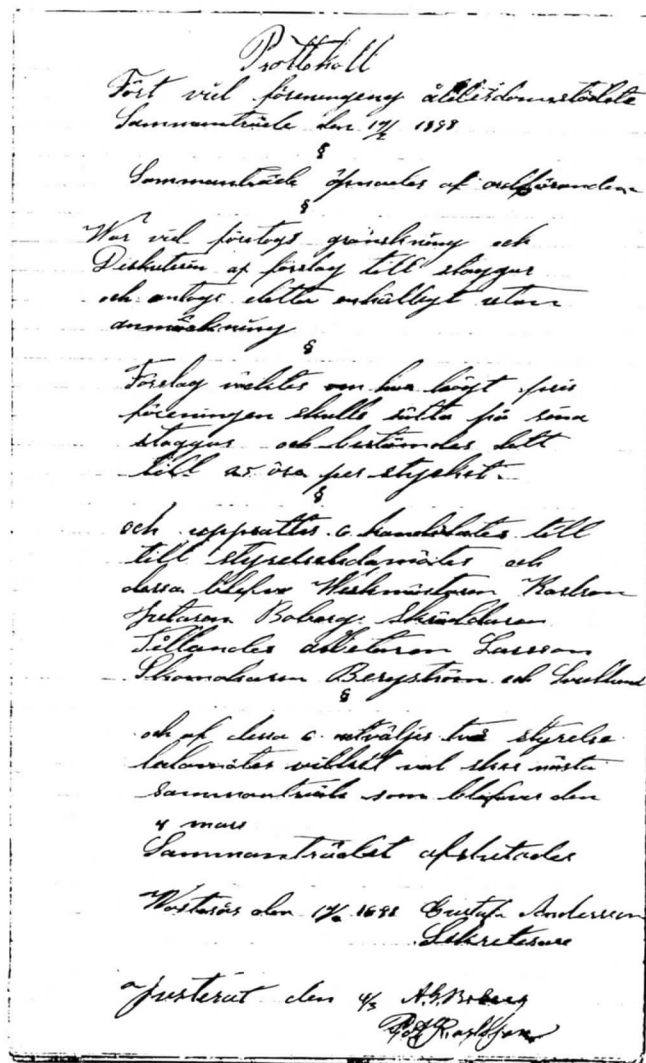
År	Invånare
1870	5 176
1880	5 973
1888	7 129
1890	7 847
1900	11 238

Bostadsföreningen Ålderdomsstödet

Trots lång arbetstid, 11 timmar per vardag, offrade 8 karlar sin fritid och träffades söndagen den 27 nov 1887 i Bergshyddan nedanför Djäkneberget. Möjligen hade de träffats tidigare men den här dagen finns det bevis för att de var och en betalade 1 krona som inträdesavgift till en förening som skulle kallas "Bostadsföreningen Ålderdomsstödet". De visste ju inte att den mark de skulle komma att bygga sina tilltänkta hus på var Jakobsbergs lantegendom.

Den som lär ha tagit initiativet var stenarbetaren Knut Vilhelm Park och förebilden var säkert en förening som hade bildats nära fem år tidigare "Hundramanna Byggnadsföreningen". Den föreningen köpte Langenbergska vreten som låg norr om den dåvarande stadsplanen. Man kom aldrig upp till hundra medlemmar då bara hälften så många kunde få rum med tomter på vreten. När köpet var klart ändrades namnet till "Byggnadsföreningen Norrmalm" men den är för länge sedan upplöst.

Till bostadsföreningen Ålderdomsstödet kom det sedan varje vecka nya medlemmar med sina 1-kronor. Söndagen den 19 februari 1888 när det första protokollförda sammanträdet hölls kunde 98 medlemmar noteras. Vid sammanträdet fanns förslag om stadgar som antogs "enhälligt utan anmärkning".

Det första protokollet

Att namnet på föreningen kom att bli "Ålderdomsstödet" berodde nog på den tidens realiteter. Ingen kunde då förutse att det skulle komma att införas en folkpension. Den första folkpensionen infördes 1913. De första åren var pensionen blygsam.

Det är svårt att sätta sig in i vad erläggandet av 1 krona i månaden till föreningen kunde betyda i uppoffring för de ofta stora barnfamiljerna. Kanske 1 krona då motsvarar 100 kronor i dag. I varje fall kostade ett par skor 5 kronor då. Det stora flertalet industriarbetare kunde på 1890 talet förtjäna i medeltal ca 600 kronor om året. Alltså 50 kronor i månaden.

Söndagen den 4 mars 1888 hölls årsmöte och till styrelse valdes följande:

Ordförande

Lars Erik Larsson, skomakare

Vice ordförande

Carl Olsson, målare

Kassör

Rickard Ekblom, maskinist

Vice kassör

A. G. Boberg, gjutare

Sekreterare

Anders Gustaf Andersson, målare

Vice sekreterare

Vilhelm Park, stenarbetare

I oktober samma år avgick tydligen L. E. Larsson och typograf Oskar Hultberg blev ordförande för att i april 1889 ersättas av snickare G. A. Berglund. Vilhelm Park blev ordinarie sekreterare vid årsmötet 1889 men gick av okänd anledning ur föreningen sommaren 1889. Sekreterare blev då muraren Edvard Karlsson, sedermera mycket känd byggmästare och kommunalman. Han var för övrigt även medlem i "Hundramanna-föreningen".

"Ålderdomsstödet" beslöt att hålla sina möten i Arbetareföreningens nya hus på Stora gatan 44. Mötena skulle hållas "inom slutna dörrar".

Pengar som från början fanns insatta på Läns-sparbanken beslöt man att tillsammans med inflytande årsavgifter sätta in på Uplandsbanken till en byggnadsfond.

Utdrag:

STADGAR
för
Bostadsföreningen
"ÅLDERDOMSSTÖDET"
i
Vesterås

§1

Föreningens ändamål är att blifva ett ålderdomsstöd för dess samtliga medlemmar, medelst bildande af en kassa, deri hvarje medlem insätter minst 1 krona i månaden, men eger äfven rätt insätta större penningbelopp.

§2

Så snart kassan stigit till lämplig storlek köpes därför en jordegendom, som skiftas i lika lotter kassans delegare emellan, så att hvarje delegare får sin jordlott. Ingen medlem eger rätt att på ett nummer erhålla mer än en jordlott. De inbetalningar, som till föreningens kassa-fond blifvit erlagda på det nummer hvarå ledamot erhållit lägenhet, kunna om ledamot så önskar, afräknas på köpesumman för nämnda lägenhet då kontrakt uppgöres ...

Initiativtagare till bostadsföreningen

Knut Vilhelm Park var född 1857 i Väster Färnebo och alltså 30 år när idén om att bilda bostadsföreningen dök upp. Tillsammans med hustrun Eva Carolina Ekström, född i Irsta, hade de sex barn. Han hade varit trumslagare, blev sedan stenarbetare och flyttade till Västerås från Badelunda 1884. Att han som tidigare sagts lämnade föreningen på sommaren 1889 kan kanske till någon del ha berott på att äldsta sonen avled i maj 1889, 6 år gammal. En yngre son hade dessutom dött året innan. Familjen med 4 döttrar flyttade från Västerås 1892.

Stenarbetare Johan Alfred Filipsson Sundin, 41 år, var en av de åtta som träffades i Bergshyddan. Han och familjen hade kommit från Rytterne 1882. Med hustrun Carolina Amanda fick han sammanlagt 10 barn men 3 hade avlidit 1886. Familjen flyttade till S:t Ilians församling 1892 och blev alltså Jakobsbergsbor, där två av sönderna föddes. Den släkten finns fortfarande kvar på Jakobsberg.

De övriga sex då? Ja, arbetaren Fredrik August Lundqvist, född i Fläckebo och tidigare stalldräng, var 29 år, gift och hade vid tillfället 4 barn. De fick senare 3 barn till. Familjen flyttade till Jakobsberg 1892.

Johan Lindholm, 53 år, var arbetare och smålänning. Han var troligen ogift och blev inte Jakobsbergsbo som det ser ut.

Målare Anders Gustaf Andersson var 51 år. Född i Lilla Malma hade han sedan bott även i Möklinta, Hubbo, Sala och Tumbo. Familjen bestod av hustrun och 2 pojkar, 23 och 14 år gamla. De blev Jakobsbergare 1892. Anders Gustaf var föreningens förste sekreterare, han avled 1914.

Utöver dessa var även maskinist Per August Ekblom, Johan August Söderberg och August Hedström närvarande i Bergshyddan den där novembersöndagen. Närmare uppgifter om dem är inte tillgängliga. Per August Ekblom var en tid föreningens kassör.

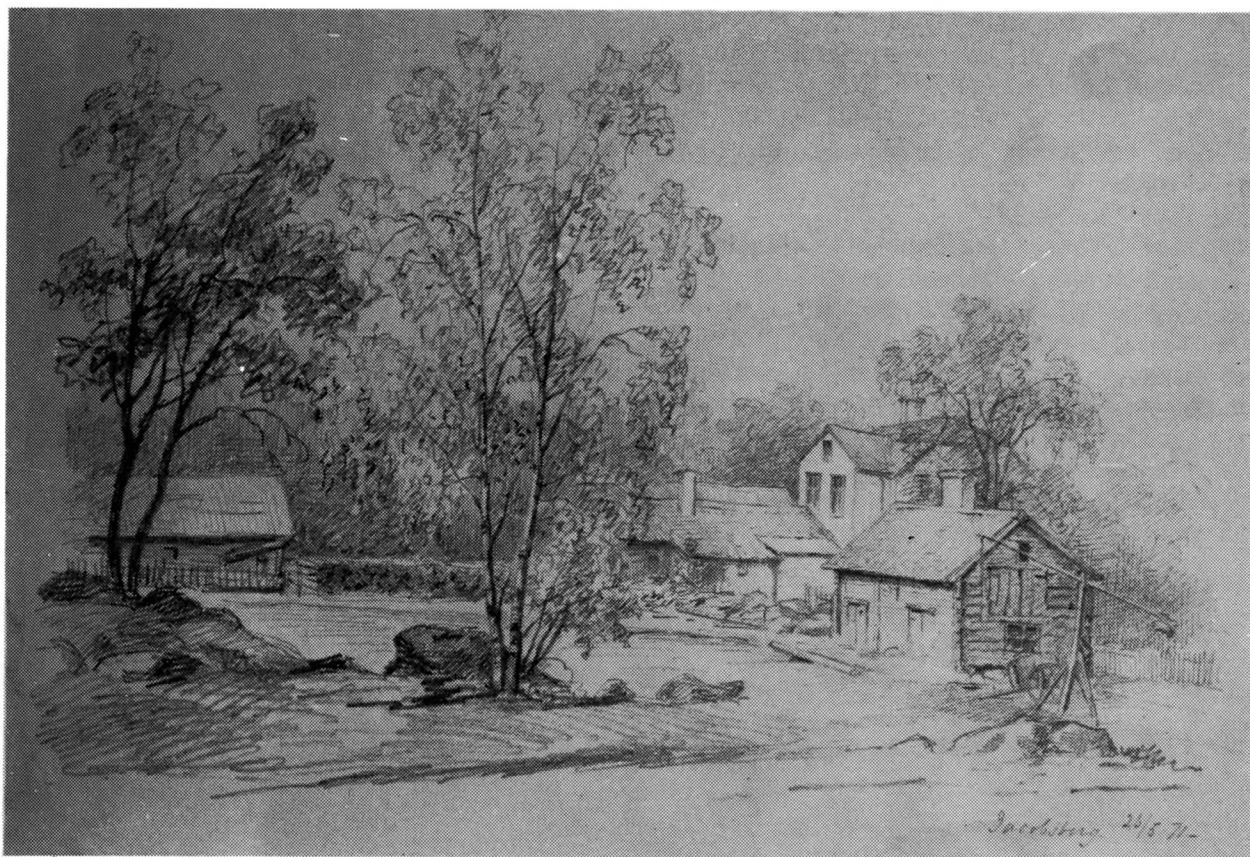
I övrigt kan man notera att medlemmarna var representanter för den tidens kroppsarbetare och hantverkare. Enligt medlemsmatrikeln angavs yrken såsom timmermän, släggare, snickare, metallarbetare, bryggeriarbetare, gjutare, filare, vagnmakare, skomakare, skraddare, målare. Ofta står det arbetare utan någon information om arbetets art.

Vallby - Marielund - Jakobsberg

I Vallby by ägde ryttmästare Sigeroth i början av 1700-talet Vallby Västergård. Byn tillhörde S:t Ilians socken i Tuhundra härad nordväst om Västerås. Vid storskiftet 1798 avsöndrades från Vallby Västergård lägenheten Marielund, som var namnet på ett torpställe. Genom storskiftet bildades, som det heter: en fjärdedels mantal

friköpt gård eller kronoskattehemman, Vallby nr 2. Den kallades emellanåt för herrgård.

År 1807 ägdes Marielund av Jacob Lindblad. Han tyckte tydligen att namnet inte var så passande. Det var faktisk en vildmark med "berg och backar". Och i tidens sed så döpte han om gården efter sitt förnamn till "Jakobsberg".

Jakobsbergs gård, pennteckning av Rudolf Gagge (Stiftelsen Västms läns museum)

Hur som helst så förekommer sedan som ägare av Jakobsberg fram till 1842 handlanden Carl Adolf Törnblom. Han råkade tydligen i dåliga affärer och gick i konkurs. Auditören Birger Schenström i Västerås köpte då gården för 4 800 riksdaler banko. Helheten i förvärvet av Jakobsberg stordes något av att Västerås stads utjordar, de så kallade Milenii tre vretar och Bergsängen eller Norra Sandvreten låg liksom öar i markerna. Schenström köpte därför snabbt även den marken.

År 1866 sålde Schenström av en bit som väl kunde räknas som helt ofruktbar, nämligen Djäkneberget, till tobaksfabrikören Sundin för vidare befordran till skarpskytteföreningen och Västerås stad.

År 1878 kommer professor C. E. Bergstrand in i bilden och köper den kvarvarande egendomen Jakobsberg utom en bit kallad Skogshyddan som Schenström behöll för sin släkt.

Professorn, som bodde i Stockholm, hade Jakobsbergs herrgård som sommarställe. 1888 sålde han snöpligen det hela till handlanden Manne Tössberg mitt för näsan på "Ålderdomsstödet". Själva herrgården ägdes på slutet av Västerås stad som så sent som 1963 lät riva kvarvarande byggnader efter en brand. Kanske några syrébuskar och äppelträd fortfarande kan ses vid Götgatan 15.

Bostadsföreningen köper Jakobsberg

Redan 1888 var man i föreningen beredd att försöka köpa mark i något område i omgivningen. En kommitté på tre personer tillsattes för att "utröna och höra efter lägligaste tillfälle för köp av jord". Visserligen hade Pilbovreten redan varit intressant, men området var för litet och köptes i stället av en annan nybildad bostadsförening på nykterhetsbas UWK, "Undvik Krogen". Området heter nu Västermalm.

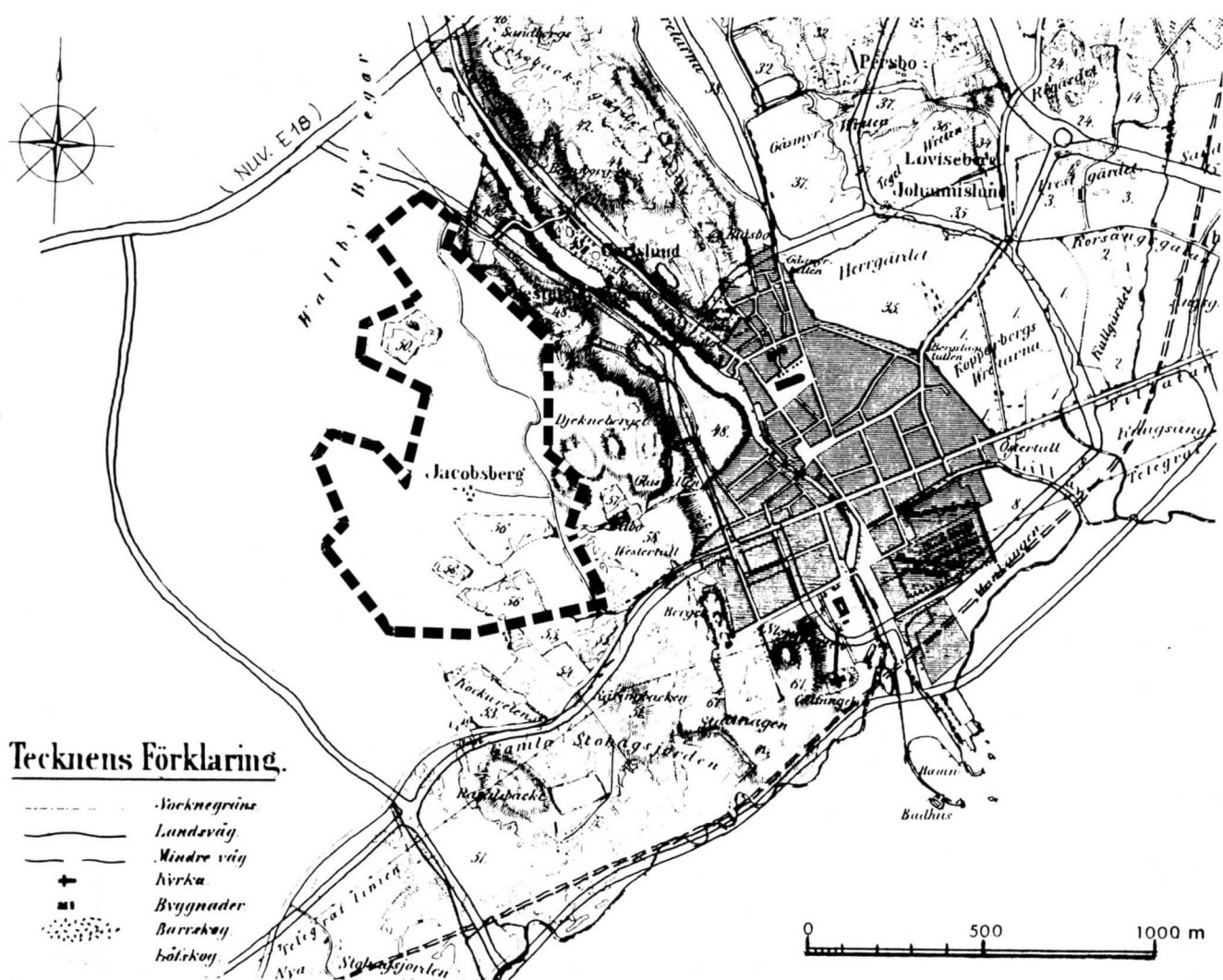
Kommittén rapporterade i augusti 1888 att deras arbete resulterat i vetskapen att Jakobsberg var till salu och att arealen var 100 tunnland varav 30 var öppen jord, resten var skog och hagmark. Tre andra förslag var Herrgårdet, Hofstalund och Kopparbergsvreten.

Kommittén förstärktes till tolv personer som fick full rätt att handla för föreningens räkning. Det var Jakobsberg man siktade på och 26 000 kronor var det pris man ville betala.

Köpfebern steg. I början av 1889 höjdes månadsinbetalningen i föreningen till två kronor i månaden. Anbudet på Jakobsberg höjdes till 28 000 kronor med underhandsrätt för kommittén att gå upp till 30 000.

Besvikelsen blev stor då ordföranden Berglund i juni sammankallade föreningen och upplyste om att egendomen Jakobsberg kommit i andra händer. Professor Bergstrand sålde plötsligt till Manne Tössberg. I diskussionen höjdes nu röster för att föreningen skulle upplösas men vid framställd proposition beslöts att föreningen "skall äga bestånd".

Manne Tössberg var nog mest intresserad av herrgården på Jakobsberg som sommarbostad. När kommittén i "Ålderdomsstödet" tog nya tag så visade det sig möjligt att få köpa allt utom herrgården med trädgård. 26 000 kronor blev priset och den 7 augusti 1889 skrevs köpekontrakt. 5 000 kronor skulle betalas den 1 mars 1890 och resten senare. I föreningen beslöts att medlemmarna om möjligt skulle betala in 60 kronor per andel före årsskiftet 1889. Föreningens namn ändrades efter köpet till Byggnadsföreningen Jakobsberg.

Västerås stad med omgivningar år 1854. Byggnadsföreningen Jakobsbergs markområde 1889 är markerat med streckad ram. Som orientering är vissa av nutidens huvudvägar inlagda.

S:t Ilians socken och församling

Sanct Ilian i Tuhundra härad var ingen stor socken, den rymde blott 16 1/2 mantal. Ecklesiastiskt sett var det en landsförsamling till Västerås. S:t Ilians kyrka låg inne i Västerås men när den rivits fick församlingen på senare tid använda domkyrkan tillsammans med Domkyrkoförsamlingen.

År 1919 förordnade även ett kungligt brev att Västerås Domkyrko-, S:t Ilians och Lundby för-

samlingar skulle utgöra ett pastorat. S:t Ilians församling hade redan tidigare haft gemensamma kyrkogårdar med Domkyrkoförsamlingen.

Den egna kommunala tillvaron för S:t Ilians socken blev kort - bara 55 år. Flera förslag om sammanslagning med Västerås diskuterades men stupade ofta på formaliteter och ibland klurigt kommunalt spel. Först från och med januari 1918 införlivades S:t Ilians socken jämte Lundby med Västerås stad enligt Kungl Majestäts brev.

Skogshyddan 1872 (nuvarande Götgatan). Akvarell av Rudolf Gagge (Stiftelsen Västms läns museum)

Tomtindelning - stadsplanering

Byggnadsföreningen Jakobsberg anlätade kommissionslantmätaren J. R. Kökeritz för att under sommaren 1890 upprätta en plan för gator och uppstyckning av 100 tomter på området. Medlemmarna Frändberg, Broberg och Lilja utsågs att vara hantlangare åt honom till ett arvode av två kronor per dag. Bredden på de blivande huvudvägarna sattes till 24 fot (drygt 7 m) och för de övriga 20 fot (knappt 6 m). Först samlades dock föreningens medlemmar den 11 maj till ett möte på sin egendom och då bestämde man "långvägar". En skulle gå "från UWK:s gata rakt mot grustaget och Trumslagartorpet". Den andra "genom Milenivrenten förbi berget vid logen upp till Bergens villa". Villan var boktryckare Bergs. Den tredje långvägen skulle gå "wester om huvudgården".

Vissa delar av området lämnades ostyckat, det som kallades Jakobsbergs bergbackar, mellan Jakobsgatan och Drottninggatan samt Ormberget. Föreningens styrelse fungerade själv som byggnadsnämnd för att reglera bebyggelsen. Till exempel hade man en regel att man inte fick bygga närmare gatan än 2,3 meter (8 fot).

För att få pengar till att göra gatorna farbara gjordes 1899 en ny uppmätning och kartläggning av området, varvid det blev 61 nya tomter som kunde försäljas på auktion. Kommissionslantmätaren Vilhelm Graan gjorde det jobbet.

Västerås stadsbebyggelse med omgivningar år 1907.

Byggnadsföreningen Jakobsbergs markområde är markerat med streckad ram.

I Västerås hade en stadsplan antagits 1915, det vill säga strax före S:t Ilians inkorporering. Bebyggarna på Jakobsberg blev efter tidens gång alltmera angelägna om att få vatten- och avloppsledning. Föreningen tillsatte därför en kommitté som upprättade ett eget förslag till en stadsplan för området. En för ledningsanläggningar anpassad plan var nämligen förutsättning för ledningsdragnings. Förslaget överlämnades till Västerås stadsplanekommitté 1928. Först år 1935 fastställde magistraten en provisorisk gatu- och ledningsplan för Jakobsberg. Efter några turer

upphävdes den av Kungl. Maj:t som ålade länsstyrelsen att tillse att en riktig stadsplan för området blev antagen. Jakobsberg kom inte att planläggas av staden förrän 1939, då den första större utvidgningen av 1915 års plan gjordes. Det innebar för Jakobsbergs del endast ett godkännande av de redan befintliga tomterna och gatorna.

Stadsplanen kompletterades sedan 1942 för Jakobsbergsplatsen och 1943 för den sydöstra delen av området. År 1946 fastställdes en stadsplaneutvidgning för den norra delen.

Köpekontrakt.

Undertecknade, ombud för Byggnadsföreningen Alderdomsstödet det äldre, numera kalladt Jakobsberg, upplåta och försälja härmed, enligt oss af Byggnadsföreningen lemnadt uppdrag, af Byggnadsföreningens fasta egendomar ett fjerdedels mantal kronoskattehemman No 2 kalladt **Jakobsberg i Wallby by** samt de inom samma hemmansdels rägång belägna jordlägenheterna förutvarande stadsjordarna de så kallade **Mileniska vretarne och Bergsängen eller Norra sandvreten**, allt i S:t Ilians socken af Tuhundra härad och Westmanlands län, den å kommissionslandtmätaren J. R. Kökeritz' år 1890 upprättade karta öfver samma fastigheter med No 21

betecknade byggnadstomt, innehållande *3481,7* kvadratmeter och hvilken byggnadstomt begränsas i *Ans mot Wallby Egare i Öster mot Drättninggatan i No 21 i Öster mot Tomten No 22*

till *Wagnmakaren Otto Carlsson*

för en belägad köpesumma stor *Tri hundra =*
370 Kronor 75 öre (370.75) Kronor
och följande vilkor:

1:o) Byggnadstomten får af köparen tillträdas *den han fallt jäst*
sin Betalnings skyldighet enligt de punkterna härpå

2:o) Köpeskillingen erlägges sålunda att köparen till Byggnadsföreningen öfverlåter eganderätten till de af köparen redan till föreningen erlagda inträdes- och månadsavgifter med det belopp, som, efter afdrag för föreningens gemensamma utgifter, deraf är i behåll eller *114.48* kronor samt utfärdar förbindelse att betala återstoden *256.27* kronor på det sätt och de tider, som af Föreningen bestämmes; egande Föreningen att på köparens bekostnad erhålla inteckning i den försälda tomten till säkerhet för denna förbindelse.

3:o) Köparen är skyldig att fortfarande sålänge Byggnadsföreningen sammanhålls vara medlem i densamma samt deltaga i Föreningens gemensamma utgifter, hvaremot köparen eger andel i Föreningens tillhörigheter, hvilken andel dock ej får derifrån utbrytas.

Med förestående köpekontrakt förklara vi oss å ömse sidor nöjda och förbinda oss att detsamma uppfylla.

Wästerås den 29 December 1896

Å Byggnadsföreningen Jakobsbergs hägnad

J. E. Petersson *E. E. Backström*
Eda Karlsson *G. V. Wetterqvist*
P. Ahlström *G. H. Hellström*
E. M. Jälcasson
P. fullmaktsgädd *Säljare*
O. Alfred Karlsson
Köpare

Jakobsbergsområdets utveckling

1888 – 1899

Bostadsföreningen Ålderdomsstödet tillträder området år 1889.

År 1890 avverkades skogen på de utstakade gatorna. Det som kunde användas till timmer togs till vara, resten höggs upp till ved som lades i sk pinnhus.

Det fanns en del gamla vägar i området som gick rätt över en del blivande tomter. Tomtägarna fick inte hindra trafiken till dess de nya gatorna blev farbara. Vid något tillfälle hade en väg stängts av vilket hade skapat bekymmer för styrelsen.

För att bestämma värdet på de utstakade tomterna tillsattes en graderingskommitté med 10 man. Kommittén skulle dela sig i "två trupper att i likhet med Kungliga Rådet, dels arbeta var för

sig, dels gemensamt". Kommitténs förslag till tomtvärden följdes bara till en viss del.

Tomterna skulle fördelas mellan medlemmarna genom utlottning. Man samlades därför en söndagsmorgon kl 8 00 på tomt nr 1. Allt eftersom lottningen fortskred så spred sig medlemmarna ut över området för att besiktiga sina tomter för att se om de haft tur eller otur i lottningen.

Före medlemmarnas tillträde till sina tomter auktionerades skogen bort. En del tomtägare ropade in träden på sina tomter, en del lät andra ropa in träden och avverka dem. Föreningen erhöll på detta sätt kronor 6 594,05. På auktionen såldes även huvudgårdens stall, ladugård, loge och andra uthus. Grindstugan auktionerades också bort, den som bjöd högst fick den tomt som stugan stod på.

Nybygge vid Götgatan.

Den 10 augusti 1890 beslöt föreningen på typograf Oskar Hultbergs förslag att ändra namnet till Byggnadsföreningen Jakobsberg. Nu skulle området börja bebyggas. En kommitté på fem personer tillsattes att handha gatuförvaltningen.

Föreningen utser 1891 styrelsen att vara byggnadsnämnd.

Halva bredden av Åsgatan blir 1892 i farbart skick och Hammarbygatan påbörjas. För att finansiera gatuarbetena beslöts att ta in årsavgifter för fem år i förskott. Detta hörsammades inget vidare av medlemmarna och arbetena gick därför dåligt.

Föreningen beslöt 1894 att skriva till Kungen för att be om att få Jakobsberg överflyttat från S:t Ilians socken till Västerås stad. Vid S:t Ilians kommunalstämma avsågs förstås denna begäran. Det var ju ett gott skatteobjekt. Frågan var åter uppe 1899, 1903 och 1904. Efter detta lämnades inkorporeringen därhän av föreningen. Hela S:t Ilian inkorporerades ju sedan, men först 1918.

År 1895 planeras för arbeten med Engelbrekts-gatan (omdöpt av staden till Kronvägen), Jakobsgatan, Götgatan, Jakobsbergsgatan och Drottninggatan. På grund av tidigare nämnd penningbrist fick gatuarbeten utföras allt efter råd och lägenhet. När de nya tomterna, som uppmättes 1899, kunde försäljas med befintlig skog så uppstod en bättre ekonomisk situation. Dessutom såldes åtta stora stenar för 50 kronor. Grundläggaren J. A. Löfgren var arbetsledare för de flesta gatuarbetena. Från 1892 till 1928 var kostnaderna för gatuarbeten 31 000 kronor.

En uppgörelse träffas med byggnadsföreningen Västermalm (tidigare U.W.K.) att Jakobsbergsföreningen skulle få såsom öppen gata trafikera och underhålla den del av Jakobsbergsgatan som ledde ner till allmänna landsvägen. Dagvattnet från Jakobsberg skulle genom trumma eller rör ledas i gatan till stadens avloppsledning, varför man beslöt att söka tillstånd till detta hos drätselkammaren i Västerås.

1900 – 1909

Huggen ved upplägges i gatulinjerna och får köpas av föreningens medlemmar. Styrelsen tar 1903 kontakt med två riksdagsmän för att få dem att tala i riksdagen för ändring av gällande lag så att lagfarter på tomterna på Jakobsberg kan erhållas. Tomterna var nämligen för små enligt tidens bestämmelser som grundades på skattekraft och hushållens naturaförsörjning. Mindre än 1/5 av en hemmansdel fick ej avstyckas. Riksdagsmännen lovade att verka för en ändring av bestämmelserna, så att lagen skulle tillåta mindre jordavsöndring även på landsbygden. Det hängde samman med att "egna-hemsfrågan" skulle tas upp.

*Bostadshus från sekelskiftet.
Bilderna tagen 1920 av E. Blom.*

Jakobsbergs barn fick genom den ecklesiastika samordningen med Domkyrkoförsamlingen gå i Djäknebergsskolan byggd 1894. I den fanns för övrigt en sådan nymodighet som ett skolbad. Den hade även elektriskt ljus i fyra salar. Till slut var det 125 barn från landsförsamlingen S:t Ilian som gick till stadens skolor. För detta fick S:t Ilians kommun betala. Då beslöt man att bygga en egen skola på Jakobsberg. Skolan invigdes 1904.

Jakobsbergsskolan
Foto: N. Nygren

Koloniträdgårdar anläggs 1905 mellan Lustigkulla och Svartån genom arrende på domprostens lönejord. Västerås Koloniträdgårsförening bildades.

I S:t Ilians kommun upprättas ett förslag till hälsovårdsstadga.

Föreningen beslutar att skaffa skyltar till gatorna. Plåt skall nämligen köpas att "tillklyppa och hava någon målare". Det skulle vara ljusa bokstäver på blå botten och skyltarna sättas på furustolpar 4 x 4 tum.

500 hektoliter grus köpes till gatorna.

1910 – 1919

Det bestäms att föreningens ordinarie sammanträden skall hållas i Jakobsbergs skola och att en tomt skall skänkas till logen S:t Ilian av IOGT för uppförande av ett ordenshus. Jakobsbergsföreningens styrelse skall dock godkänna ritningarna. I avtalet ingick en bestämmelse att tomten ej fick delas eller användas till annat än samlingslokal.

Trottoarer anlägges på flera av områdets gator.

År 1913 kommer till föreningen ett erbjudande från Västerås vatten- och gasverksstyrelse att området skulle få anslutas till stadens avloppsledning vid Lantvärnsgatan. Jakobsberg hade dock inga ledningar att ansluta. Enbart öppna avloppsdiken förekom. Man ansåg i Jakobsbergsföreningen att om det blev nödvändigt att lägga avloppsledningar, var det en sak för S:t Ilians kommun att ombesörja.

Utbärning av post på föreningens område ordnades 1914 genom Postverket. Tidigare hade man själva fått hämta posten vid postkontoret.

Exempel på sekelskiftets träarkitektur.

Ernst Berg väckte i föreningen frågan om att skaffa elektriskt ljus till gatorna. Efter diskussion om flera sätt att lösa distributionen av elektrisk energi, kunde ett ledningsnät tas i bruk 1917 genom kontrakt med Västerås stads elektricitetsverk. 15 % över gällande taxa skulle få betalas för strömmen. Föreningens kostnad för uppförandet av belysningsnätet blev 15 372 kronor. Styrelsen beslöt att gatubelysningen skulle släckas kl 21:30. För översyn och reparation av nätet anställde föreningen en montör och inköpte ett par stolpskor. Belysningsnätet överlämnades till staden vid inkorporeringen.

1918 sker till slut inkorporering av hela S:t Ilians kommun med Västerås stad. Stadens utomplansbestämmelser som blivit fastställda 1915 kom då att gälla även för Jakobsberg.

Godtemplarlokalen som låg vid Kronvägen säljes av IOGT till kyrkan, som gör om den till Västra församlingshemmet.

Mitt i Linnégatan springer en källåder upp. Svallis och smuts uppstår på gatan. Ett täckdike för vattnet måste grävas.

En hästdragen snöplog av trä tillverkas för föreningens räkning. Ett skjul för snöplogen uppföres.

1920 – 1929

I Västerås stadsfullmäktige antages ett provisoriskt förslag till anslutningsavgifter för ledningar, men i förslaget ingår inte Jakobsbergsområdet. Detta därför att ledningsdragningen var en svårlöst angelägenhet. Den indelning efter vilken området var bebyggt överensstämde inte med de enklaste regler för stadsplanläggning. Det var därför mycket svårt att upprätta en ledningsplan.

År 1922 erhålles trots detta ett anslag av staden för framdragning av vatten- och avloppsledningar i 160 meter av Drottninggatans nedre del.

Frågan om vatten- och avloppsledningar aktualiseras åter 1927 av en del tomtägare vid Åsgatan. Behovet har nämligen blivit överhängande. Men kvar fanns dock problemet att en ny stadsplan måste upprättas för Jakobsberg, innan ledningsdragningarna kan fastställas. En kommitté i föreningen upprättade då förslag till en sådan plan. Den lämnades till stadsplanekommittén i Västerås 1928.

Kvarnbrovreten förses 1928 med vatten- och avloppsledningar. Avloppsledningen hade utlopp i Svartån norr om Skerikesbron. Tillstånd till vattenklosetter kunde därför inte ges.

Staden börjar nu att ploga gatorna på Jakobsbergsområdet. Föreningen beslöt att fortfarande behålla sin egen snöplog tills vidare, då stadens plogare hade försummat en del gator.

Fråga väcks i föreningen om att hos Magistraten verka för en omnibuslinje till Jakobsberg.

1930 – 1939

Efter en motion 1932 från byggnadsföreningen Jakobsberg återupptas frågan om ledningsanslutning och avgifter för Jakobsberg. Vatten- och gasverksstyrelsen påtalade på nytt att gatorna i Jakobsberg dragits på höjderna i stället för i sänkor, vilket fördyrade ledningsdragningen. Ledningsavgifterna borde därför egentligen sättas till 1:75 per kvadratmeter tomtyta för Jakobsberg mot 1:- för staden i övrigt. Ett vattentorn måste även uppföras sägs det, för "vinnande av tryck" till Jakobsberg. Föreningen manar på sin styrelse att vara mera aggressiv i frågan och framhålla värdet ur "renhets- och brandsynpunkt". Vid ett möte på rådhuset lämnade sedan gasverksstyrelsens ordförande ingenjör Henning en för föreningen intressant redogörelse. Den handlade om ett tilltänkt system med gas, vatten och avloppsledningar. Systemet, uppdelat i åtta grupper, "går med utfall åt olika håll". Hela nätet för Jakobsberg skulle kosta 1 130 000 kronor eller 2:31 per kvadratmeter tomtyta.

Stadsfullmäktige beslöt 1933 att anslutningsavgiften skulle sättas till 1:30 per kvadratmeter tomtyta för Jakobsberg. Besvär över detta anfördes hos Konungens befallningshavare men ogillades.

En viss lättnad infördes tills vidare beträffande ränta på obetalda anslutningsavgifter. Detta skulle gälla även för Jakobsbergs tomtägare. Ledningsdragningen i Drottninggatan fortsattes upp till Götgatan och i en del av Vretgatan. Den högreservoaranläggning, vattenborgen kallad, som fanns vid Djäkneberget gav ett för lågt vattentryck på Lustigkulla och Jakobsberg. Därför byggdes ett vattentorn alldeles intill, det blev färdigt 1934.

Vattentornet sett från Götgatan.

Avtal om en busslinje från mitten av Jakobsberg till Vega anmäles till stadsfullmäktige 1932. Den kallades linje 3.

Gatorna överlämnades av föreningen till staden 1934. Åren 1935-37 fortsätter ledningsarbetena i Drottninggatan, Jakobsbergsgatan, Götgatan, Hammarbygatan, Kronvägen, Åsgatan, Högbergsgatan och Schenströmsgatan.

Ett mindre separat reningsverk anläggs vid Kvarnbrovreten 1937 för ledningen till Svartån. Även norra delen av Lustigkulla ansluts till reningsverket.

Staden köper delar av Jakobsbergs allmanning som tillhörde två enskilda ägare. Det beskrivs som ett vackert skogsparti som av ålder varit byallmanning för Vallby. Priset var 1:60 per kvadratmeter. Återstående delar av allmanningen ägs av Kronan, Uppsala akademi samt byggnadsföreningen Jakobsberg. Dessa hade begärt ej mindre än 3:- per kvadratmeter vilket av staden ansågs vara alltför dyrt.

Staden fraktar upp från sitt förråd ett stort parti kantsten till Jakobsberg för utdelning till de föreningsmedlemmar som var villiga att själva bekosta eller utföra läggandet av stenen vid trottoaren utanför sina tomter.

Stadsplan fastställs 1939 för byggnadsområdet Jakobsberg. Den gällde även för Lustigkullaområdet. Genom markbyte med Jakobsbergsföreningen kunde staden få tomtmark för en ny skola. Mileniigatan kom därmed att flyttas ett stycke söderut.

I föreningen motionerar Victor Larsson om att avsätta mark för lekplatser i området där barnen skulle vara "skyddade mot faror".

1940 – 1949

Föreningen skänker 2 000 kronor till Finlandshjälpen 1940.

Gasverksstyrelsen begär anslag hos stadsfullmäktige för avloppsledningar i Leggatan, Götgatan, Kronvägen och Råbygatan. Jakobsbergsföreningen hade gjort en uppvaktning, då man ville få bort alla öppna diken och illaluktande vattensamlingar.

För byggande av ett pensionärshem skänker föreningen en tomt till staden. Att äldre Jakobsbergsbor, som ville sälja sina villor men önskade bo kvar i området, skulle få företräde till en lägenhet var en förutsättning. I föreningen lade Victor Larsson fram förslag om en kollektiv tvättstuga med modern maskinell utrustning för föreningens medlemmar. Chansen fanns att den skulle kunna inrymmas i pensionärshemmets källare. Det skar sig dock i förhållande till frågan om statsbidrag till bygget varför tvättstugefrågan lades på is. Pensionärshemmet uppfördes 1942 vid Jakobsbergsgatan 41 av Byggnads AB Mimer. Företrädesrätten för Jakobsbergare gäller än i dag.

Folkmängden på Jakobsberg ökade hela tiden och barnen hade i vissa ämnen och klasser åter fått börja gå till Djäknebergsskolan men också till Hammarbyskolan.

För Jakobsbergsskolan uppförde staden därför 1942 nya byggnader i tegel och en småskolelänga i trä. Altan byggs så att undervisning utomhus kan förekomma vid tjänlig väderlek. Det blev även bespishningslokal, naturkunskapssal samt slöjdsal i skolan. Dessutom fanns det en gymnastiksal vilket var en verklig lyx på den tiden.

Den sydöstra delen av området stadsplaneras och några smalhus i två och tre våningar kommer till vid nedre delen av Jakobsbergsgatan. Enstaka smalhus i två våningar växer upp även längre in på området. De från början stora tomterna börjar nu delas och bebyggelsen tätar.

Fyra tomter säljs av föreningen till en byggmästare för 75 000 kronor. Detta föranleder en utdelning med 250:- till varje medlem.

År 1945 skänker föreningen 2 000 kronor till Europahjälpen.

Staden börjar på allvar under åren 1947-48 att asfaltera och iordningsställa gatorna. Man börjar med Jakobsgatan och fortsätter med breddning av Drottninggatan. Det blir bättre gatubelysning och också tätare bussförbindelser. Men vattenbrist uppstår åter igen på Jakobsberg.

Arbete på Mileniigatan.
Foto: N. Nygren

1950 – 1959

Två parker iordningsställs under 1950-talet. En kallad Jakobsbergsparken vid Lekgatan belägen intill huvudbyggnaden på Jakobsbergs herrgård och en vid allmanningen norr om Jakobsbergsskolan. Det var föreningens gamla idé från 30-talet som förverkligades.

Däremot skrinläggs nu föreningens gamla och mycket diskuterade idé om att bygga en andels-tvättstuga. Det visade sig bli alldeles för dyrt.

Nutida vy från Drottninggatan.

Jakobsbergsplatsen bebyggs 1952 med 6-våningshus och ett hundratal bostadslägenheter. Det var de första höghusen i Västerås bortsett från ett "experimenthus" vid Vallbybron för att pröva den så kallade Lindén-kranen. Jakobsbergsplatsen är en del av allmanningen.

Kopplade enfamiljshus i gult tegel och en del exklusiva villor byggs på Ormberget.

Staden förvärvar ett skogsskifte som hörde till Vallby och var beläget väster om den norra delen av Jakobsbergsområdet. Skiftet ägdes av Uppsala universitet. I skogsskiftet låg det mycket omtalade Trollkärret med skridskois på vintrarna. Det blev nu platsen för höghuset på Pettersberg. Namnet Pettersberg härleds till ett ödetorp som fanns i skogen.

1960 – 1988

Jakobsberg får nya grannar 1961. Elva höghus på 7-12 våningar växer upp bland annan bebyggelse på Pettersberg. I området blir det nu ca 1 340 nya lägenheter. Till Pettersberg dras ledningar från fjärrvärmeverket vid Djuphamnen och Jakobsbergs villor förses också successivt med fjärrvärme den vägen. 1965 framdrages även en fjärrvärmeledning upp via Jakobsbergsgatan. Lustigkulla får fjärrvärme 1967.

S:t Ilians skola på Pettersberg blir färdig 1966. Den innehåller även högstadielklasser. För lågstadiet, de yngsta skolbarnen, byggs Trollbacksskolan. Den består av tre träpaviljonger i backen intill det forna Trollkärret.

På Jakobsbergsföreningens framställning ger Västerås kommun Tekniska Verken i uppdrag att ordna med parkbelysning utmed gång- och cykelvägarna från Omvägen och Ormbergsgatan till Pettersbergsområdet. Efter föreningens initiativ erhöles belysning även utmed gångvägen från Drottninggatan förbi Ansgarskyrkan.

Den äldsta byggnaden för Jakobsbergsskolan rivs bort 1970. Den blev bara 66 år gammal.

På den gamla skolgården i korsningen Milenigatan - Drottninggatan står stora nya bostadshus färdiga 1985. Det är Västerås första servicehus i privat regi. Där svarar en ekonomisk förening för trygghetsboende för äldre. 96 lägenheter från 43 till 151 kvadratmeter finns. I skolbyggnaden från 1942 ingår nu även en restaurang - Vårdshuset Jakobshöjden.

*Exempel på förtätad småhusbebyggelse.
I fonden servicehuset Jakobshöjden.*

Stadsdelen Jakobsberg har blivit färdig och välordnad. De sista decennierna har föreningen därför minskat i betydelsen som byggnadsförening. Föreningen har därför anslutits till VVCO, Västerås Villaföreningars Centralorganisation och riksmässigt till Sveriges Villaägareförbund.

Med stöd av Sveriges Villaägareförbund kan föreningen med större kraft värna om den enskilda villaägarens rätt, såväl lokalt som på rikspanet.

Föreningen har engagerat sig starkt i de frågor som berört Jakobsberg. För t ex 1981 års allmänna fastighetstaxering hade föreslagits mycket höga riktvärden. Efter föreningens agerande sänktes dessa så att lägre taxeringsvärden erhöles.

Föreningens styrelse försöker även bevaka trevnaden i området och områdets utveckling vid stadsplaneändringar. Trafiknämnden i kommunen har uppmärksamats på olägenheter med parkering på vissa gator etc.

Några glimtar från äldre tid, en Jakobsbergsbo berättar

Avsnitt ur en bandinspelning 1971 med Erik Källman där han berättar episoder om livet på det gamla Jakobsberg.
Erik Källman gick ur tiden 1986.

...Vi kom hit från Köping år 1904. Första tiden hyrde vi i en liten stuga på Drottninggatan. Vi bodde sju personer i ett litet rum och kök. Under tiden vi bodde där började far bygga vår egen stuga. Vi flyttade in i den i augusti år 1905. Den var då långt ifrån färdig. Inga golv inlagda och inga fönster och dörrar isatta, endast mattor och säckar för gluggarna. Första tiden låg vi om nätterna i sågspånen mellan golvbjälkarna. Jag har ett särskilt minne av flytten. Min mor drog en del flyttsaker på en dragkärra och jag, som då var 3 år, satt överst på lasset. Då vi kom på Götgatan välte lasset mot en sten och både jag och flyttsakerna hamnade i ett meterdjupt slaskdike. Sådana diken fanns det gott om häruppe på den tiden...

...Gatorna här var rätt så dåliga och saknade belysning i många år efter sedan vi flyttat hit. Det var även dåligt med vatten häruppe. Vid torktider sinade de flesta brunnarna. En djup brunn vid Götgatan höll i allmänhet vatten men ägaren nödgades ransonera vattnet. Brunnen hölls låst och de som ville ha vatten fick säga till åt ägaren. År 1911 utbröt en eldsvåda vid Schenströmsgatan, dåvarande Linnégatan. Då intet vatten fanns att tillgå fick brandkåren bara stå och titta på när huset brann ner...

...Det var en liten handelsbod på Drottninggatan. Den var ca 5 x 5 meter. På golvet var en plåtbassäng för mjölken och dessutom mjöl- och grynsäckar, fotogenfat och silltunnor i en härlig blandning. Boden innehades av en gammal gumma, som inte tog hem större lager än hon kunde dra på en kärra eller kälke. Kom någon och begärde 5 kilo vetemjöl så sa hon: "Åja, ta till måttligt, jag ska väl ha nåt åt dom andra också"....

...Det var så och så med ordningen på Jakobsberg. En lördagskväll hade en förening ordnat en basar vid Kronvägen, dåvarande Engelbrekts-gatan. Då kom det upp en massa stadsgrabbar och skulle klå Jakobsbergarna. Det blev en väldig batalj. Ett 40-tal drabbade samman i hörnet av Götgatan och Engelbrekts-gatan. En riktig jätte bland Jakobsbergarna tog en av de andra i axlarna och slog runt med honom i högen. En gammal godmodig fjärdingsman, som representerade lagen häruppe, kom och tittade på kalabaliken. Men han kunde ju ingenting göra. Han var iförd ny uniformsmössa, vilket föranledde en av grabbarna att gå fram och klappa honom på axeln och säga: "Det var väldigt så fin mössa farbror har". Då kom han upp till oss och grät och sade: "Pojkarna är så svåra så!"...

...Något som i viss mån störde idyllen var en stor svingård vid änden av Kronvägen. Den innehöll 150-200 svin. Deras skrik hördes vida omkring och lukten spred sig rätt långt. Avloppet från gården var ett öppet dike, som rann ner genom skogen och flöt ut på en liten slätt nedanför...

...Alldeles intill skolan låg socknens fattiggård, som det hette då. Vilka primitiva förhållanden det var då de sk fattighjonerna intog sina måltider i vaktmästarens kök...

Lustigkulla - en grannförening

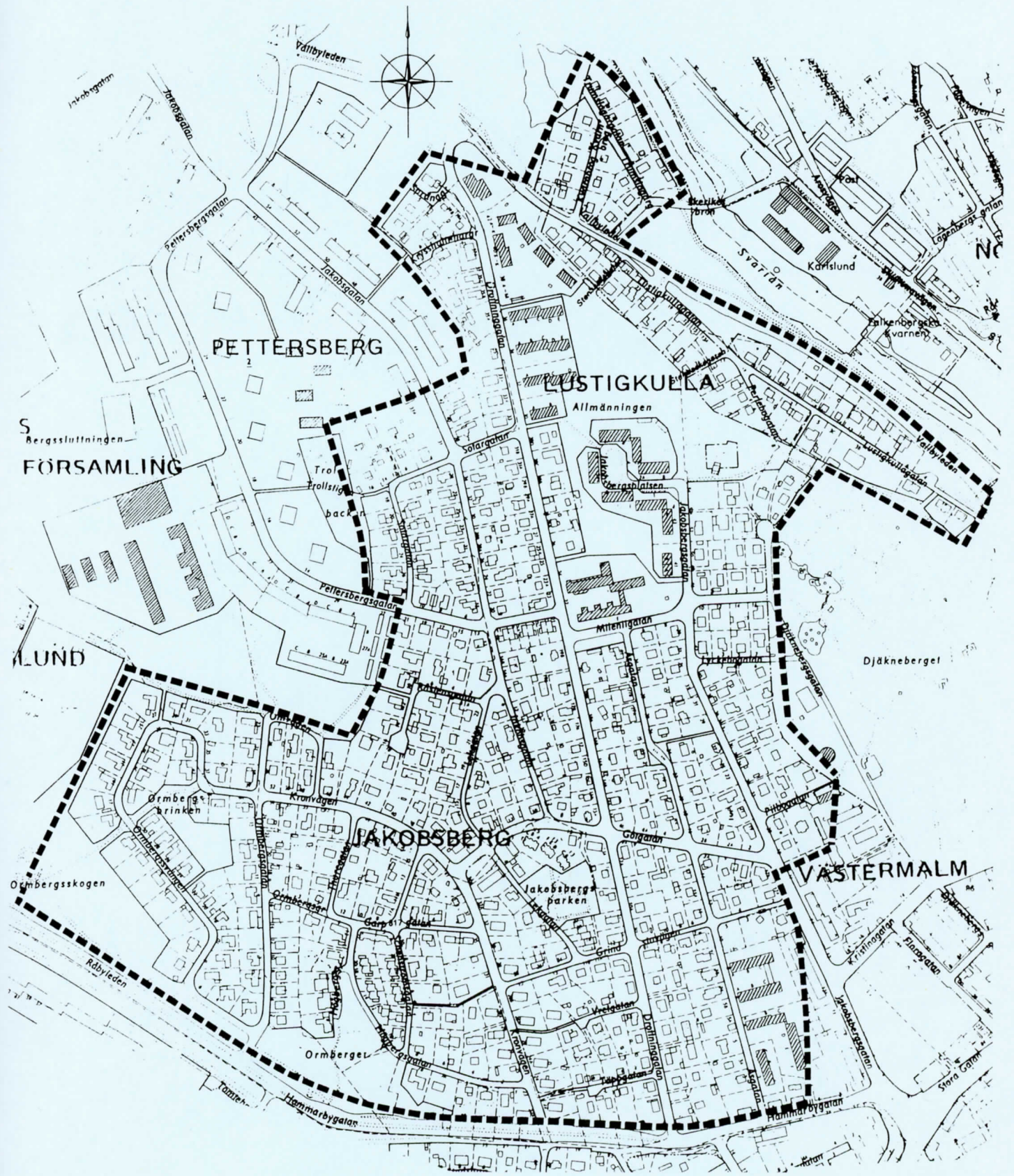
Lustigkulla byggnadsförening bildades 1892. Den köpte då av underläkaren Fr. Lundahl ett jordområde på omkring 9 tunnland som var beläget efter Svartån och gränsade till Djäkneberget. Priset uppgavs i VLT vara 20 000 kronor. När Lustigkullaföreningen 1967 anslöts på egen begäran till Jakobsbergsföreningen hade den 42 medlemmar och svårt att få fram funktionärer i styrelsen. Den förde med sig i tillgångar 780 kronor.

Vy från Lustigkullagatan.

Källförteckning

- Byggnadsföreningen Jakobsberg, protokoll från förenings- och styrelsemöten (förvar i Västerås stadsarkiv).
- Oscar Blomkvist: Berättelse över byggnadsföreningen Jakobsbergs 40-åriga verksamhet. (1929)
- Gustaf Blomqvist: En blick tillbaka vid firandet av 75-årsjubiléet 1963
- Theofil Öberg: Västerås stads kommunala historia 1863-1937.
- Mårten Stenberger: Västeråstraktens förhistoria.
- Jan Lundqvist: Västeråstraktens geologiska förhållanden.
- Kjell Kumlien: Västerås till 1600-talets början.
- Sven Drakenberg: Västerås stads byggnadshistoria från 1800-talets mitt.
- Åke Ohlmarks och Nils Erik Baerendtz: Svenska krönikan, vår kulturhistoria.

Stadsdelen Jakobsberg år 1988 inklusive Lustigkulla och Kvarnbrovret.

*Text: Bertil Larsson
Redigering: Roland Nylén
Foto: Åke Carlström
Layout, original: Inger Larsson
Layout, sättning: Tecoma AB
Tryck: LC-Tryck*